

JOSEF MACŮREK

K OTÁZCE ČESKÉ LISTINY A ČESKÉ KANCELÁŘE NA DVOŘE
UHERSKÉM V 2. POL. 15. STOLETÍ (V LETECH 1486—1490)

I

Otázka počátků a vývoje české listiny i českého listu v Uhrách — Slovensku a problém, zda takové památky byly vydávány v 15. stol. v uherské kanceláři či v kanceláři české, přenesené v době soudobých politických uníí do Budína, či v českém oddělení uherské kanceláře, nebo posléze jen zásluhou některých českých písařů působících v uherské kanceláři, byla již několikrát předmětem pozornosti rozličných badatelů. — Prvou otázku rozvířil zejména spis V. Chaloupeckého (Středověké listy ze Slovenska, Praha 1937), v němž bylo sebráno a z velké části ponejprv vydáno velké množství listů český psaných na Slovensku v l. 1426—1491. Jedním z nedostatků této jinak velmi záslužné edice je, že V. Chaloupecký neužil všech archivů slovenských a ani českých. Bylo proto odborníkům jasné už po zveřejnění edice, že heuristickou základnu bude třeba při další takové práci rozšířit. Byla zároveň i naděje, že se přijde na stopu dalších, neznámých listů uherských panovníků (např. krále Matyáše Korvína), které byly vydány na Slovensku či adresovány směrem na Slovensko. V té věci se V. Chaloupecký omezil jen na povšechnou zmínku. Např. na str. 140 v poznámce napsal: „Že král Matyáš, vychovaný u pražského dvora, český jazyk náležitě ovládal, je sdostatek známo a listina výše citovaná (z r. 1483), vydaná v Trnavě a adresovaná Trnavě, je toho rovněž důkazem. Z hlediska diplomatického je však více pravděpodobné, že listina z r. 1485 (vydaná H. Jirečkem a Fr. Sasinkem) byla napsána kancelářským úředníkem knížete Viktorina. Poněvadž se pak nezachovala v archivu slovenském, nybřž v archivu slezském, nezařadili jsme ji do naší knihy.“ — „Listin krále Matyáše (pokračuje V. Ch.), psaných jazykem národním, pro Čechy a zvláště pro Moravu zachovala se a je známa celá řada. Podobně přípisů králi Matyášovi zaslaných. Ani listy krále Matyáše národním jazykem psané a slovenským příjemcům zaslané se všechny nezachovaly. M. Běl v své rukopisné monografii o stolici trenčanské poznamenává, že Matyáš psal slovensky mnoho dopisů K. Szunyogu, jež jsou dosud chovány v archivech této rodiny.“

Novým přínosem k poznání povahy i funkce české listiny v Uhrách — Slovensku v 2. pol. 15. a 1. pol. 16. stor. je publikace vydaná maďarskou Akademií věd péčí B. Bottló, E. Fügediho, Št. Knieszsy a P. Királyho pod názvem *Középkori cseh oklevelek* — Středověké české listiny, Budapest 1952, kde jsou otištěny české listiny a listy z maďarských archivů, pocházející z let 1432—1525. Nemenším přínosem je edice B. Varsika, Slovenské listy a listiny z 15.—16. storočia, vydaná v Bratislavě r. 1956, v níž jsou zahrnuty listy a listiny z let 1477—1550, pokud jsou uloženy v archivu města Trnavy. Jen některé kusy pocházejí z archivu trenčinského a skalického.

Jestliže tímto způsobem znalost listinných a listovních památek česky psaných v Uhrách — Slovensku se v posledních letech značně zvětšila, názory, pokud české listy a listiny vydávala v 15. stol. uherská kancelář či její zvláštní české oddělení, či sama česká kancelář, pokud byla přeložena z české půdy do Uher, nebo jen písaři znalí českého jazyka, se různí.

V té věci se vyslovil V. Vojtíšek r. 1936 ve své studii *Tisíciletí československého národa v listinách* (vydané ve sborníku *Idea československého státu I.*, Praha 1936, str. 247 ad.), kde čteme slova: „Avšak od té doby, kdy byl stranou protivnou Jiřímu z Poděbrad přijat za krále Matyáš Korvinus, také pro jeho potřeby byl zřízen kancléř království českého. V hodnosti šli po sobě Jan Zajíc z Haznburka a od r. 1479 Jaroslav z Boskovic, jenž sloužil Matyášovi do r. 1485 . . . Potom Matyáš, ač dále, podle olomoucké smlouvy z r. 1478 právem, držel Moravu, Slezsko a Lužice, už nedosadil českého kancléře, nýbrž spojil tu hodnost s hodností kancléře uherského a společným kancléřem uherským i českým se potom jmenuje Jan, biskup varadinský, jenž zůstal v úřadě do smrti krále 7. 4. 1490. Potom se podle olomoucké smlouvy vrátily Morava, Slezsko a Lužice k českému království a tím *zanikla působnost uherské kanceláře v těch zemích*. Byla by otázka, zda král Matyáš měl zvláštní české protonotáře. Avšak nezdá se, že by takoví úředníci byli u jeho dvora. *Podle všeho Matyáš neměl vlastní české kanceláře a neměl ani zvláštního českého oddělení v uherské kanceláři. To však neznamená, že by neměl v úřadech Čechy, kteří byli . . . pomocníky pro záležitosti českých zemí . . . (Matyáš) už jako protivný král Jiřího vykonával osvojená práva královská pomocí zvláštních úředníků kancelářských, znalých poměrů českých a českého jazyka . . .* Když se král Vladislav, zvolený za uherského krále po smrti Matyášově, odstěhoval do Uher, vlastní kancelář (tj. česká) zůstávala v Praze a v Praze byly také chovány královské pečeti i opatrována registra a úředním místem byl dům kanceláře. Král v Budíně měl jen exposituru a vedl ji některý protonotář s několika písaři. Avšak z této expositury za naznačeného stavu mohly vycházet jen listy otevřené a posílací, naproti tomu listiny vyhotovovat a pověřovat bylo právem kancléře, jenž byl i strážcem král. pečeti. *Vladislav . . . vydával privilegia i do českých zemí pod pečeti uherskou.*”

R. Urbánek ve své studii *K historii doby Jiskrovy na Slovensku a ve východní Moravě* (Věstník Král. čes. spol. nauk 1940, roč. 1939, tř. fil.-hist. str. 6 ad.) píše o „českém oddělení“ či „české sekci“ v uherské kanceláři Matyáš-

šově. „Jinak bylo — praví — psal-li Matyáš nebo jeho uherský kancléř česky slovenským poddaným. V tom již byl výrazný odraz národnostních poměrů slovenských, ukazující, jakého práva ve veřejnosti tehdy jazyk nabyl, vystupuje ovšem . . . ve formě nikoli lidové slovenštiny, nýbrž literární češtiny. *Královské kanceláři bylo možno při takových příležitostech užít úředníků českého oddělení, jež zajisté při ní oficiálně existovalo hned od Matyášovy olomoucké volby za krále českého.*”

Stylisace je, jak vidět, v článku R. Urbánka jiná než ve jmenované studii V. Vojtíška.

K téže věci se nedávno vyslovil také J. M a c e k ve studii *O listinách, listech a kanceláři Vladislava Jagellonského*, otištěné ve Sborníku archivních prací UAMV, Praha 1952, II, str. 94: „Potom (tj. od r. 1485) už *Matyáš úřad českého kancléře* neobnovil a *spojil jej s hodností kancléře uherského*. *Česká kancelář Matyášova byla asi jen zvláštním oddělením královské kanceláře uherské*. Alespoň listiny z ní vycházející ukazují příbuznost s ostatními královskými listinami uherskými, např. kancelářská poznámka je obvykle v levém horním rohu a zní „*commissio propria domini regis*”.”

Z maďarské strany se vyslovili k problému, zda existovala česká kancelář v Uhrách čili nikoliv a kdo vlastně psal české listy, které byly vydávány v době krále Matyáše Korvína, autoři jmenované edice B. Bottló, E. Fügedi, Št. Kniezsa, P. Király (str. 143) takto: „*Otázka českých listin, vydávaných uhorskými kráľmi, je jasná a jednoduchá. Tieto totiž nevydala uhorská, ale česká kráľovská kancelária*. Veď všetci uhorskí kráľovia, od ktorých (ako od Zikmunda, Mateja, Vladislava II., Ľudovíta II.) poznáme české listiny, neboli len uhorskými, ale aj českými kráľmi. Podľa vtedajšieho zvyku *kancelária, resp. istá časť kancelárie, všade odprevadila panovníka. Takto ich odprevádzala uhorská kancelária do Prahy, česká kancelária zasa do Budína. Tých niekoľko prípadov, keď česky napísaná listina, vydaná českou kanceláriou, bola adresovaná na mestá alebo osoby na území Uhorska, možno vysvetliť tým, že panovníci nepridržiavali sa vždy pôsobnosti kancelárií. České listy zaslané uhorskými kráľmi uhorským mestám alebo osobám nie sú však nikdy privilegizačnými listmi, ale sú napospol zprávy súkromného rázu, prosby atď., pri čom rozhodovalo iba to, ktorá osoba z ktorej kancelárie bola práve v blízkosti kráľa, koho mohol poveriť napísaním odkazu.*”

Jinými slovy řečeno, podle autorů maďarské edice nebylo v Budíně v 15. stol. nějaké české oddělení uherské kanceláře, nýbrž přímo česká kancelář, dále české listy, pokud byly adresovány do Uher, stylisovali vlastně rovněž písaři působící v této české kanceláři. O tom, že byly vydány, rozhodla podle pojetí maďarských editorů nahodilá přítomnost českého písaře v blízkosti krále.

Odlísný názor vyslovil B. Varsik, a to už v recenzi jmenované maďarské edice českých listů, uveřejněné v ČsČH I, 1953, str. 88: „*Tažko verit, že by české listiny, vydané napr. kráľom Matejom r. 1481 Ladislavovi Podmanickému a r. 1483 mestu Trnave* (vyd. V. Chaloupecký, cit. d. č. 170, 177) *nebola vydala uhorská kancelária . . . Kniezsa . . . nepozná českú listinu z roku 1490,*

ktorú vydala uhorská kráľovská kancelária dňa 21. júla 1490 mestu Trnave a poslala ju na rozkaz uhorskej rady (Preláti a páni kráľovství uhorského), a to v dobe, keď kráľ Mateja už nebolo na žive a keď Vladislav nebol ešte v Budíne so svojou kanceláriou. Kráľ Vladislav vtedy ešte len prekračoval hranice Uhorska a blížil sa k Trnave, aby potom bol korunovaný. Páni a preláti uhorského kráľovstva v tejto českej listine žiadajú mešťanov trnavských, aby dôstojne privítali Vladislava, ktorý sa blížil k ich mestu. *Keby Kniezsa bol poznal túto listinu, iste by nebol tvrdil, že uhorská kancelária nevydávala české listiny.*"

Touž otázkou se B. Varsík zabýva také ve své edici Slovenské listy a listiny z 15. a 16. storočia, vydané v Bratislavě 1956, kde na str. 93 a 96 znovu otiskl list krále Matyáše, adresovaný radě města Trnavy r. 1483, a kromě toho také list prelátů a pánů království uherského ze dne 21. července r. 1490 (otištěný už A. Húščavou v *Linguistica slovacca* I/II, 1939/40). V poznámce připojené k druhému listu B. Varsík napsal: „Tento list má velkú dôležitosť, lebo ho vydali preláti a páni kráľovstva uhorského po smrti kráľa Mateja . . . *Kniezsa nemá pravdu, keď píše, že otázka českých listín vydávaných uhorskými kráľmi je jasná a jednoduchá* (a když praví, že) *tieto nevydala uhorská, ale česká kráľovská kancelária.*"

Je zřejmé, že B. Varsík osvětlil, opíraje se o předchozí literaturu i o dokument vydaný již A. Húščavou užívání češtiny v uherské kanceláři novým způsobem. Podepřel názor, že češtiny užívala také uherská kancelář, a to nejen ve styku s českými zeměmi, ale i ve styku s uherskými (slovanskými) poddanými.

Je otázka, lze-li tuto myšlenku ještě dále rozšířit, lze-li rozhojnit množství českých listin a listů vydaných z Budína, lze-li říci, že češtiny se užívalo v uherské kanceláři nejen ve styku s českými zeměmi, se slovenskými městy, ale i s jinými kraji. Je otázka, lze-li mluvit o existenci zvláštní české kanceláře nebo jejího oddělení při kanceláři uherské, jak soudí někteří badatelé, či spíše jenom o Čechích nebo úřednících znalých českého jazyka a působících v Budíně, jak soudí jiní.

II

Nový výzkum rozličných archivů českých i jiných ukazuje, že množství českých listů vydávaných z Budína v 15. stol., zejména v době vlády krále Matyáše Korvína, bylo daleko větší, než naznačují dosavadní edice V. Chaloupeckého, maďarské Akademie věd, B. Varsika nebo starší sbírky pramenů vydané v 1., 3., a 16. svazku Archivu českého maďarským historikem V. Franknóiem (Matyás király levelei, I/II, Budapest 1895¹), německým historikem C. Grünhagenem (Lehns- und Besitzurkunden Schlesiens, II, 339) atd. — Sbírkou listin archivu města Brna, Státního archivu v Brně a v Opavě, Státního archivu v Kroměříži, Ústředního státního archivu v Praze, soudobé předpisy v budapeštské universitní knihovně, v pražské universitní knihovně (např. v Codexu Wenceslai sign. XVI C 7) atd. ukazují to zcela bezpečně. A tu na základě už

¹ V edici V. Franknóie je přetištěn z Archivu českého VI, str. 62 list Matyášův z r. 1583.

zmiňovaných tištěných i rukopisných textů nedá se říci, že by v době Matyášově (zvláště v posledních jeho letech) existovala v Budíně nějaká zvláštní česká kancelář nebo zvláštní české oddělení uherské kanceláře. V jednotlivých listinách se objevují stejné stereotypické poznámky „*commissio propria regis*“ nebo „*ad mandatum domini regis*“. Signatury kancléřovy nebo jiných úředníků královské kanceláře tam není. Pokud je tu a tam zmínka o kancléři, nečiní se rozdíl mezi kancléřem českým a uherským. Byla jím, jak vidět zejména v posledních letech vlády Matyášovy, jedna a táž osoba: Moravan Jan Filipec. Např. v Matyášově potvrzení smlouvy uzavřené mezi Janem, biskupem varadínským, a Dobešem z Boskovic o zámek Hukvaldy a příslušné zboží z r. 1486² je Jan Filipec označován jako „uherského a ceskeho kralovstvie canclerz“. České listy psali nepochybně úředníci jednotné kanceláře, v níž (zvláště pokud byl kancléřem Jan Filipec) byli úředníci, kteří znali dobře český jazyk.

Cenným přínosem k poznání českých listů vydaných v Budíně v letech 1486—1490, tj. v době, která zapadá do rámce edice V. Chaloupeckého, maďarské Akademie věd i Br. Varsika, je několik listů, které byly adresovány z Budína veliteli uherské posádky na hradě Wimbergu v Korutanech Ivanovi, který má v řečených listech příjmení: Odidyl, Ogigl, Odidl, Aubigl.³ V listech těchto lze nalézt další odpověď na otázku, v jaké kanceláři české listy v Budíně vznikaly i jakou funkci měla čeština na půdě uherské v 15. stol., zejména v posledních letech vlády Matyáše Korvína a na prahu panování Vladislava Jagellovce.

První z těchto listů, vydaný králem Matyášem 12. února r. 1486 v Budíně, informoval uherského hejtmana ve Wimbergu v Korutanech jménem Ivana o tom, že je k němu vyslán králův služebník Erhart s jistým vzkazem, o němž se podrobněji nemluvílo. Šlo však zřejmě o věc vojenského rázu, kterou bylo třeba řešit spíše osobním stykem než písemně. — V druhém listě, který král Matyáš vydal na adresu Ivana Ogigla ve Vídni dne 12. února r. 1489 v jazyku německém (asi se zřetelem k místním možnostem ve Vídni) se mluvílo o bojích, které začaly v Korutanech v souvislosti se soudobým zápasem Matyášovým o země habsburské. Za této situace měl velitel uherský Ivan Ogigl postupovat v dorozumění s nějakým Jakubem Ceklem, pravděpodobně Němcem, který jako stoupenec Matyášův střežil zájmy Matyášovy politiky v některém úseku rakouském. — Třetí list (sepsaný v Budíně 4. září r. 1490) vydali k Ivanovi Odidylovi v českém jazyku „*preláti a páni království uherského*“ a ohlašovali v něm, že vyplatí žold jmenovanému veliteli i jeho posádce, vysunuté z Uher na území korutanské. — Čtvrtý a pátý list (s datem 11. srpna a 4. září r. 1490) vydal již král Vladislav: v prvním z nich ohlašoval Ivanovi Odidlovi vyplacení starého žoldu, v druhém vyzýval velitele Ivana (Aubigla), aby vrátil hrad Wimberg (ve smyslu dohody uzavřené s králem Matyášem) korutanskému biskupství.

Nevíme, kdo a jaké národnosti byl jmenovaný Ivan (Ogigl, Odidl, Odidyl,

² Státní archiv v Kroměříži, orig., listiny.

³ Státní ústřední archiv v Praze, odd. Korutany-Uhry.

Aubigl). V práci maďarského historika Tóth—Zoltána⁴, která pojednává o cizích žoldnících ve službách uherského krále Matyáše činných, toto jméno se nevyskytuje. Jméno ukazuje nikoliv na český, nýbrž na cizí původ. Zdá se, že tu jde o osobu z jižního, jihoslovanského světa. K témuž závěru vede také jméno Ivanova emisáře Nostviče, který byl z podnětu Ivanova vypraven r. 1490 z Korutan k uherskému královskému dvoru do Budína. Snad tu jde o člena pověstné černé roty, v níž, jak ukázal již Fr. Palacký, spojili se bojovníci čeští, polští i srbští v jedno vojenské těleso, aby se stali velkou oporou moci a slávy Matyášovy. Snad tu jde o téhož vojenského velitele, který (úniknuv asi zkáze černé roty potřeně temešským bánem Pavlem z Kniže r. 1492) se objevil v letech 1493/5 ve službách krále Vladislava v jižních Uhrách a v Sedmihradsku pod jménem Ivan ze Sloupnie jako úspěšný bojovník s Turky.⁵ Nový název jeho byl asi odvozen od majetku, který dostal (někde na půde uherské) od krále Vladislava.

⁴ Tóth—Zoltán, Matyas király idegen zsoldosserege, Bdp. 1925.

⁵ Státní ústřední archiv v Praze, odd. Korutany-Uhry. —

a) 1493, 5. říjen, Budín; král Vladislav poručí Ivanovi ze Sloupnie, aby s lidem válečným k knězi Pavlovi do Sedmihradska pospíšel, poněvadž Turek k sedmihradské zemi se přibližuje. „Vladislav, z božie milosti uherský, český král a markrabie moravský etc. Slovatný, věrný, milý. Věť, že nám jisté poselstvie přišlo jest, kterak Turci táhnú a již se do Sedmihradské země přibližují. A protož tobě s pilností porúčieme a prikazujem, aby s těmi lidmi, kteříž s tebú jsú, pospíšil, aby což najsapieš muožes k mnohomocnému knězi Pavlovi přitáhl, nepochybujice, že se v tom tak zachováš, jakožto píšem, neb toho pilná potřeba jest. Dán . . .” —

b) 1494, 18. března, ex castro Agriensi; král Vladislav píše hejtmanu dvořanů královských Ivanovi ze Sloupnie, že dvořanům za jich služby zaplatit chce a aby se z Temešváru nikam nehýbali. „Vladislav, z božie milosti uherský, český král a markrabie moravský etc. Statečný, věrný, milý. Jakož jsú k nám vyslali dvořané naši slovutného Bechyni, dvořenina našeho věrného milého, tomu sme všemu zúplna vyrozuměli, i ted jim píšem, aby toho malé sčekanie měli, aby se nyníe odtud nikam z Themešváru nehýbali, neb to známe, že by nám skrze to tento čas mohlo mnoho zlého přijíti, neb sme my na tom, že jim jich záplatu, což najsapieš budeme moci, učiníme, jakož z listu jich tomu šífe budeš moci vyrozuměti. A protož žádáme my od tebe s pilností a věřimef, že o to s pilností jednatí budeš, aby onj toho sčekanie nedlúho měli a odtud se nikam nehýbali. Znaje, že nám v tom zvláštní vděčnost a službu učiníš. Věřimef, že se při tom tak zachováš a my tobě všim dobrým zpomínati budem. Datum . . .” —

c) 1494, 30. květen, Košice; král Vladislav píše hejtmanu nad dvořany královskými Ivanovi ze Sloupnie, aby se dvořané od lidu kněze Pavla až do dalšího rozkazu královského neodtrhovali. —

d) 1494, 16. srpen, v Tordě; král Vladislav poručí hejtmanu dvořanů Ivanovi ze Sloupnie, aby mu podal zprávu o počínání si Turků u Bělehradu. „Vladislav, z božie milosti uherský, český král a markrabie moravský etc. Slovatný, věrný náš milý. Zpraveni jsme, kterak by Turci silně u Bělehradu byli a že by se i šturmem o něj pokúšeli. A protož žádáme na tobě se všie pilností, aby nám o tom dal rozumné znáti. Než prikazujemef o té věci se banovi ani žádnému jinému neotvíraj, neb my se chcem v tom tebú zpraviti, na tebe se v tom spúštějice. Věřimef, že v tom svú pilnost mieti budeš a že nám to dáš znáti, jak se ta věc v sobe má i jiného, věděl-li by co potřebného, to nám také oznam. Dán . . .” —

e) 1494, 18. prosinec, Athia; Vladislaus rex Ivan capitaneum aulicorum regalium sub castro Vilak ad aulam regiam citat. „Vladislaus Dei gratia rex Hungariae Bohemiaeque etc. Egregie fidelis nobis dilecte. Certis ex causis praesentia tua opus est nobis, quare volumus et praesentibus tibi firmissime committimus et mandamus, quatenus acceptis praesentibus unacum aliis potioribus aulicis nostris istic tecum existentibus quam primum huc ad nostram majestatem venire habeatis et teneamini aliud nullo modo facturí. Egregio Ivan capitaneo aulicorum nostrorum sub castro Wylak constituto, fidei nobis dilecto . . .” —

f) 1495, 7. januarii, in Valpo; Vladislaus rex quendam Ivan capitaneum aulicorum regalium

Ale ať je tomu jakkoliv, přece jen české listy, které byly adresovány z Budína Ivanovi (Ogilovi) v l. 1486—1490, jsou cenným dokladem k tomu, kdo a za jakým účelem vydával tehdy české listy v Budíně. Je z nich vidět, že češtiny se užívalo na uherském dvoře nejen ve styku s českými zeměmi a se slovenským prostředím, ale i ve styku s velitelem uherské posádky na půdě korutanské. Důležitější je další skutečnost. Jestliže už list krále Matyáše ze dne 12. února r. 1486 naznačuje, že byl napsán v kanceláři uherské, list „*prelátů a pánů království uherského*“ z 11. srpna r. 1490 svědčí, že češtiny užívali také uherští stavové, resp. jejich zástupci tvořící poradní sbor panovníkův. Tito „*preláti a páni*“ měli, zdá se, svou vlastní kancelář vedle nebo v rámci kanceláře královské. Tuto věc třeba asi připustit také u výše citovaného listu „*prelátů a pánů království uherského*“ ze dne 21. 7. 1490, který uveřejnil již A. Húščava a Br. Varsík.

Vším tím se nepochybně znovu objasňuje jak otázka vývoje české listiny v Uhrách v 2. pol. 15. stol., tak i záhada, zdali českou listinu vydávala v Uhrách (v Budíně) česká či uherská kancelář. *Lze říci, že češtiny se v Budíně užívalo zřejmě v uherské královské i stavovské kancelářské praxi, a to nikoliv nahodile, ale uvědoměle.* Jestliže do českých zemí šly z uherské kanceláře české listy, ve vědomí, že je to nutné z hlediska unie Uher s českými zeměmi, jestliže české listy posílané do krajů slovenských (do Trnavy) zřejmě souvisely s tím, že v Budíně dobře věděli o převaze slovanského obyvatelstva v tomto městě a pokládali za nutné psát mu v jazyku srozumitelném, byla čeština volena ve styku se žoldněřskými posádkami v Korutanech zřejmě proto, že v nich měl převahu element slovanský, s nímž se pokládalo za nutné dorozumívat se v jeho vlastní blízké řeči. Pokud se ve styku s nimi r. 1489 užilo (v listu vyslaném z Vídně) jazyka německého, byla to výjimka, vzniklá vlivem cizího (vídeňského) prostředí, v němž Matyáš tehdy žil, a snad i vlivem německého emisáře, který byl z Vídně vyslán k uherské posádce, střezící zájmy uherské politiky na půdě korutanské a štyrské.

Lze uzavřít, že čeština byla užívána v uherské královské (event. i stavovské) kanceláři, že se tam vžila vlivem praktických potřeb, vlivem styků s českými zeměmi i se slovanským obyvatelstvem žijícím uvnitř Uher i vlivem styků s uherskými posádkami, které ležely uvnitř Uher i mimo ně a skládaly se z velké míry ze slovanského živlu.⁶ Funkce češtiny v Uhrách byla zcela jiná než funkce latiny či němčiny, které byly jinak jazyky užívanými velmi hojně

Bohemorum in Themesvar constituit. „Vladislaus Dei gratia rex Hungariae Bohemiaeque. Egregii fideles nobis dilecti. Quia nos egregium Ivan in capitaneum vestrum habere volumus, tam ob rem fidelitatis vestris praesentibus committimus et mandamus firmissime alud habere nolentes, quatenus acceptis praesentibus praefatum Ivan et non alium pro capitaneo vestro habere et tenere eumque audire habeatis aliud nullo modo facturi. Datum... Egregiis aulicis nostris, Bohemis in Themesvar constitutis, fidelibus nobis dilectis.“ — Text uvedených listů je podán podle *Sbírky předpisů — Uhry* v bývalém Archivu země české, dnes SÚA Praha. V oddělení Korutany-Uhry v SÚA dnes originalů, podle nichž byly přepisy pořízeny, není.

⁶ České listy Matyášovy adresované hejtmanu ve Gmündu Mikulášovi z Lisova a ze Španiova v Archivu českém VI.

v uherské kanceláři. Jako jazyk bohatě rozvinutý byla čeština uznávána bu-
dínskými státními činiteli za vhodný i nutný prostředek dorozumívací se slo-
vanským obyvatelstvem i jako nástroj, který mohl pomoci k posílení státní
moci uvnitř státu i ve styku s okolím.

Příloha I

1486, 12. únor, Budín: Uherský král Matyáš svému hejtmanu ve Wimberku v Korutanech
Ivanu Ogigelovi — informuje, že k němu posílá v jisté věci svého služebníka Erharta.

Státní ústřední archiv v Praze, odd. Korutany. Orig. se stopou po velké pečeti.

Matyáš, z božie milosti uherský a český král etc.

Slovutný, věrný náš milý. Posieláme teď Erharta, služebníka našeho, listu tohoto ukazatele,
v některých potřebách našich, jakož od něho porozumieš. I žádáme na tobě s pilností a při-
kazujeme, aby jemu nynie, což s tebou mluvíti bude, úplně jako nám samým věřil, a v čemž
by tebe požádal, aby je fedroval. Dán v Budíně v neděli Invocavit anno etc. (MCCCC)
LXXXVIto.

(Na dorsu): Slovutnému Ivanovi, heuptmanu našemu na Zwimbergku, věrnému milému.

(Nad textom nadepsáno:) Commissio propria domini regis.

Příloha II

1489, 12. březen, Vídeň: Král Matyáš svému hejtmanu ve Wimberku Ivanu Ogigelovi —
o znovu začínajícím boji v Korutanech; žádá, aby se Ogigel řídil podle instrukcí Jakuba Czekla.

Státní ústřední archiv v Praze, odd. Korutany, Orig. s malou pečeti.

Mathias von Gottes gnaden zu Hungern und Beheim kunig etc. und herczog zu Osterreich etc.

Lieber getrewer, dein schreiben uns gethan habn wir vernome. Wie ist dir wol kundt, das
wir geschafft haben den krieg wider anzuvaht im land Korndn, demnoch notdorfft ist, das
du yetz oben beleibst. Wir habn auch geschribn dem strengn unserm liebn getrewen Jacobn
Czekl im bevolln, das er dich zu deine anligh und notdorfftn hör, denselbn unserm
hawpt/ma/n, was dein notdorfft wirdt sein, magst du erzelen und seine rat darin habn.
Gebn zu Wienn an sand Gregorn tag anno Domini etc. (MCCCC)LXXXVIII.

(Na dorsu:) Unserm liebn getrewen Iwan Oggigl, unserm hawbt/ma/n zu Twingbergk.

(Nad textem nadepsáno:) Commissio propria domini regis.

Příloha III

1490, 11. srpen, Budín: Preláti a páni království Uherského Ivanu Ogigelovi — žádají,
aby se zařídil podle přání krále Vladislava a slibují, že mu bude co nejdříve poslán žold.

Státní ústřední archiv v Praze, odd. Korutany. Orig. s 8 pečetěmi uherské šlechty (za-
chovalými).

Slovutný prieteli nám milý. Pišet královská milost, pán náš najmilostivejšie, o to, což se
ivej starej i nový služby dotýče, jakož pak z listu jeho k. Mti tomu šiefe srozumieš, kdež

i my tebe s pílností žádáme, že se vedle jeho k. Mtí psaní tak zachováš, jakože jeho (k. Mtí) píše. A my při jeho k. Mtí jsauce na tom býti chcme, aby mezi vás, což najspíše bude moci býti, peníze od jeho k. Mtí poslány byly. Ex Buda feria IIII post festum sancti Laurencii martyris anno quadringentesimo LXXXX^{mo}.

Prelátí a páni království uherského.

(Na dorsu:) Slovutnému panoši Ivanovi Odidyl, hajtmanu na Wimbergku, příteli nám milému.

Příloha IV

1490, 11. srpen, Budín: Král Vladislav Ivanu Ogigelovi, hejtmanu na Wimberku — slibuje zaplatit starou službu.

Státní ústřední archiv v Praze, odd. Korutany. Orig. s pečeti.

Vladislav z božie milosti uherský a český král a markrabie moravský etc.

Slovutný nám milý. Jakož jsi byl v službě najjasnějšího pána Matyáše, uherského krále, předka našeho šťastné paměti, na zámku Wimberku hajtmanem od jeho milosti usazeným byl jsi a po smrti jmenovaného krále k koruně uherské věrně jsi se i s tím zámek zachoval až do této chvíle, kterážto věc od tebe vděčně přijímáme a jest úmysl náš takovú tvú vieru vším dobrým vzpomínati a milostivě nahrazovati. I došlo jest nás, že by ty i jiní hajtmané a rotmistři, kteří ste v Šarsku a v Korytanech k statečnému Hanušovi Hugvic z Biskupie slovutného Nostviče vypravili, žádajíce od něho, aby on jakožto ten, komuž ste poručeni vy byli, o to svú péči vedl, aby vám služba vašě stará zaplacená byla. Kterýžto Hanuš Hugvic s námi jest o vaši službu s pílností mluvil. Kdežto my sami od sebe i také k jeho prosbě na tom jsme, že vám službu vaši starú rádi zaplatiti chceme. A na to jsme při nás již psaného Nostviče zuostavili, že jej s dostatečnými opatřeními, což se staré služby dotýče, bez meškanie k vám vypravíme. Což se pak nové služby dotýče, tu my tobě připovíedáme od toho času, když jest stará služba vyšla a platiti poctivě a pánem tvým milostivým býti chceme. A protož tebe žádáme, aby znaje náš spravedlivý a slušný úmysl, že v tom strpenie mieti budeš a že mimo nás žádného jiného pána sobě hledati nebudeš, nebo my na jiném nejsme, než na tom, žeť všěcko učiniti chceme, cožť učiniti máme, spravodlivě bez odtahuov. Dán na hradě Budině v středu po svatém Vavřinci, království našich uherského prvnieho a českého léta devate- náctého.

(Na dorsu:) Slovutnému Ivanovi Odidlovi, hajtmanu na Wimberce, nám milému.

(Pod textem:) Ad mandatum domini regis.

Příloha V

1490, 4. září, Budín: Král Vladislav hejtmanu ve Wimberku Ivanu Ogigelovi — žádá, aby vrátil hrad Wimberk podle smlouvy, uzavřené s králem Matyášem, jeho majiteli, biskupství korutanskému.

Státní ústřední archiv v Praze, odd. Korutany. Orig. s pečeti.

Vladislav z božie milosti uherský a český král etc. a margkrabie moravský etc.

Slovutný věrný milý. Jakož zámek Wimbergk, kterýž jest biskupa laventského, držiš a my

v jistotě zpravení jsme, kterak se jest jemu král Matyáš, slavněj paměti předek náš tuze zapsal, že když by naň Pán Buoň smrt dopustiti ráčil, že by týž zámek jemu vráčen býti měl bez meškání. My pak chtiece, aby se zápisu téhož krále jeho Mtí dosti stalo, s radou prelátuov a pánov království uherského to váživše tobě prikazujem, aby jmenovaného zámku tomuž knězi biskupu laventskému postaupil, což pak na něm díel prachu a jiných potřeb jest, to opatř a na peníze zved a sobě a těm, kteříž s tebú jsau, na jejich službu rozdej a k nám svým příjezdem i s nimi pospěš a mye vám slovem našim královským slibujeme, jakž skuoro přijedete, že vám službu vaši i s škodami zaplatíme bez meškání, a když pojedete, glejty anebo jakž potreba káže, se opatřte, abyste k nám bezpečně přijeti mohli. Věřímeť, že tak učiníte, a mye vám to na potomné časy vši milostí zpomínati cheme k vaší cti i k užitku. Ex Buda sabbato ante festum Nativitatis Virginis gloriosissime annorum Domini etc. (MCCCC) LXXXX°, regnorum nostrorum Hungarie primo, Bohemie vero anno vicesimo.

(Na dorsu:) Slovuťnému Ivanovi Aubiglovi, hajtmanu na Wimbergku, věrnému našemu milému.